

Види, органи і функції системи сертифікації

Система сертифікації – система, яка виробила власні правила процедури і управління для приведення сертифікації відповідності. Вона може діяти на національному, регіональному і міжнародному рівнях.

Орган з сертифікації - орган, що проводить сертифікацію відповідності:

- Держстандарт – національний орган;
- науково-технічна комісія;
- органи з сертифікації продукції;
- органи з сертифікації систем якості;
- випробувальні лабораторії;
- експерти - аудитори;
- науково-методичний та інформаційний центри;
- територіальні центри стандартизації.

Вимоги до органів з сертифікації та порядок їх акредитації регламентуються ДСТУ 3411:2004, ДСТУ 3420-96. Згідно цих документів органи з сертифікації створюються на базі державних організацій, що мають статус юридичної особи та можуть бути визнані третьою стороною. Діяльність органу з сертифікації здійснюється під керівництвом Національного органу сертифікації на підставі укладеної з ним ліцензійної угоди. Орган з сертифікації може бути акредитований в системі.

Організаційна структура органу з сертифікації – в загальному випадку її утворюють: керівник, рада, виконавчі групи. До складу органів з сертифікації може входити акредитована випробувальна лабораторія (центр). Всі системи сертифікації базуються на різного виду стандартах та технічних умовах. Тому брати участь в таких роботах, як правило, можуть великі фірми. Наприклад, сертифікація та розробка стандартів у галузі обчислювальної техніки з участю IBM, яка відстоює свої інтереси в національному, так і на міжнародних рівнях.

Функції органу сертифікації

Органи сертифікації виконують такі функції для заявників:

- приймають та розглядають заявки на сертифікацію продукції(системи якості), готують рішення щодо них та взаємодіють з заявниками під час проведення сертифікації;

- оформляють та видають сертифікати відповідності, атестати виробництва;
- готують рішення щодо визнання зарубіжних сертифікатів та доводять прийняті рішення до заявників;
- проводять або організують проведення технічного нагляду за виробництвом та випробуваннями сертифікованої продукції (систем якості);
- готують рішення про скасування або припинення дії виданих сертифікатів відповідності та інформацію про прийняті органом рішення Національному органу з сертифікації, територіальному центру Держстандарту України і заявнику;
- проводять експертизу нормативних документів на продукцію, що сертифікується, та змін до них;
- проводять експертизу претензій та рекламаций від споживачів на продукцію, що сертифікована цим органом;
- інформують виробників та постачальників сертифікованої продукції про заплановані зміни нормативних документів на цю продукцію;
- здійснюють нагляд за проведенням випробувань продукції, що сертифікується, з метою забезпечення об'єктивності та достовірності результатів випробувань;
- здійснюють технічний нагляд за атестованим виробництвом; ведуть реєстр сертифікованої продукції (систем якості);
- приймають до розгляду апеляції з питань сертифікації продукції (систем якості) в галузі акредитації органу.

Акредитація органу з сертифікації в Системі є офіційним визнанням його правомочності проводити сертифікацію продукції (систем якості) на відповідність вимогам нормативних документів. Її організує і проводить Національний орган з сертифікації.

Види сертифікації

Сертифікація буває обов'язковою і добровільною.

Обов'язкова сертифікація в Україні, як і в зарубіжних країнах, насамперед розповсюджується на споживчі товари і підтверджує їх безпеку та екологічність.

Продукція, що належить обов'язковій сертифікації, включається в офіційний перелік, який є важливим документом для всіх зацікавлених в сертифікації:

- споживачі розглядають перелік як джерело інформації про гарантію своїх прав на придбання безпечних товарів, на вибір їх серед аналогів, що є у продажу;
- торгові організації отримують можливість обґрунтованого вибору при розміщенні замовлень;
- виробники, орієнтуючись на перелік, можуть своєчасно підготуватись до проведення сертифікації на своєму підприємстві;
- митні органи отримують відомості про об'єкти обов'язкового контролю при ввозі товарів на територію України;
- сертифікаційні органи разом з номенклатурою товарів отримують можливість своєчасного забезпечення свого фонду нормативними документами необхідних стандартів;
- контролюючі органи можуть підготуватись до інспекційного контролю сертифікованої продукції, скласти плани та графіки робіт;
- технічні комітети з стандартизації, завдяки цій інформації, визначають об'єкти для стандартизації методів випробувань і установа обов'язкових для сертифікації вимог на конкретні види продукції.

На основі Закону "Про захист прав споживачів" Держстандарт України, як національний орган з сертифікації споживчих товарів, встановив номенклатуру товарів, що підлягають обов'язковій сертифікації і включив у неї більш 70 видів продукції і деякі види послуг. Серед них: сільськогосподарська і харчова продукція, товари побутової хімії, вироби текстильної і легкої промисловості, електропобутові прилади і радіоелектронна апаратура, медична техніка і прилади, автотранспортні засоби, спортивна і мисливська зброя, побутові нагрівальні прилади, побутова техніка. Перелік розповсюджується і на продукцію, що імпортується, про що проінформовані відповідними каналами офіційні органи зарубіжних країн.

Добровільна сертифікація проводиться на відповідність тим нормативним документам, котрі пропонує замовник. Це може бути і стандарт будь-якої зарубіжної країни, що дуже важливо для вітчизняних підприємств-експортерів. Інше направлення сприяє розвитку експорту - допомога експортерам у підготовці

продукції до сертифікації за кордоном. Уже вироблена певна процедура. Вся робота, що необхідна в процедурі сертифікації, крім заключного етапу, здійснюється силами системи, а на кінцевий етап запрошується представник зарубіжної сертифікаційної фірми, яка й видає сертифікат, поки більш такий, що призначається покупцям, ніж сертифікат України. Таку практику вважають корисною як у плані зниження затрат, що були необхідні при повному об'ємі сертифікації за кордоном, так і в плані набуття довіри закордонних партнерів і вигідних умов для замовника.

Друга область сертифікації - системи забезпечення якості на підприємствах, підтвердження відповідності товару, що бере участь у торгах, вимогам нормативного документа, що пропонується замовником. Сертифікації в цій системі належать: нафта, вугілля, лісоматеріали, папір, картон, будівельні матеріали, зернові культури, м'ясо, м'ясопродукти. Процедура сертифікації включає випробування зразків товару, атестацію виробництва і персоналу, сертифікацію систем забезпечення якості.

Крім сертифікації товарів і систем пропонуються інші послуги: забезпечення учасників торгів інформацією про якість товарів, про вимоги стандартів до них і форми сертифікатів, консультації продавців та брокерів з ефективного використання сертифікації, організації випробувань продукції.

Значення добровільної сертифікації обумовлено її широкими можливостями по підтвердженню відповідності тим вимогам, котрі цікавлять споживача і заявлені замовником сертифікації. Добровільна сертифікація не тільки задовольняє потребу внутрішнього ринку, але й використовується для продукції, що експортується, або перспективної для експорту. В таких випадках добровільна сертифікація в рамках контракту купівлі - продажу набуває обов'язковий характер. Системи добровільної сертифікації створені за ініціативою різних асоціацій, союзів, акціонерних товариств та інших юридичних осіб, яким законом не заборонено займатися цією діяльністю.

Сертифікація – процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку уповноважений орган документально підтверджує відповідність продукції, систем управління якістю, систем управління навколишнім середовищем, систем управління охороною праці, персоналу, встановленим законодавством вимогам, що діють в Україні.

Сертифікація продукції та послуг – головний напрямок забезпечення високої якості продукції, підвищення науково-технічного та торгово-економічного співробітництва між державами та укріпленням довіри між ними.

В сертифікації приймають участь, як правил, три сторони:

- перша сторона – виробник продукції (виконавець послуг) ;
- друга сторона – споживач продукції (клієнт, що користується послугами);
- третя сторона – організація, незалежна від перших двох сторін, яка контролює відповідність нормативних документів щодо відношень цих сторін.

Підтвердження відповідності – процедура, результатом якої є документальне свідоцтво (сертифікат відповідності або декларація про відповідність), яке засвідчує, що продукція відповідає встановленим вимогам.

Сертифікація продукції (далі - сертифікація) – процедура підтвердження відповідності, за допомогою якої незалежна від виробника (продавця, виконавця) і споживача (покупця) організація засвідчує в письмовій формі, що продукція відповідає встановленим вимогам.

Система сертифікації – сукупність учасників сертифікації, що здійснюють сертифікацію за правилами, встановленими в цій системі.

Система сертифікації однорідної продукції – система сертифікації, що розповсюджується на види продукції, об'єднані за ознаками спільності призначення, характеру вимог, загальними правилами і процедурами сертифікації.

Центральний орган системи сертифікації – орган, який очолює систему сертифікації або систему сертифікації однорідної продукції.

Орган з сертифікації – організація, яка проводить сертифікацію певної продукції.

Випробувальна лабораторія (випробувальний центр) – лабораторія (центр), яка проводить випробування (окремі види випробувань) певної продукції (далі - випробувальна лабораторія).

Сертифікат відповідності (далі - сертифікат) – документ, виданий за правилами системи сертифікації, який засвідчує, що належним чином ідентифікована продукція відповідає встановленим вимогам.

Декларація про відповідність – документ, у якому виготовлювач (продавець, виконавець) на основі наявних у нього документів засвідчує, що поставляється (продається) їм продукція відповідає встановленим вимогам.

Знак відповідності – зареєстрований у встановленому порядку знак, який за правилами, встановленими в даній системі сертифікації, підтверджується відповідність маркованої їм продукції встановленим вимогам.

Акредитація органу з сертифікації або випробувальної лабораторії (центру) – процедура, за допомогою якої аккредитуючий орган офіційно визнає компетентність органу з сертифікації або випробувальної лабораторії (центру) виконувати конкретні роботи в певній галузі сертифікації або випробувань.

Інспекційний контроль за сертифікованою продукцією – контрольна оцінка відповідності, здійснювана з метою встановлення, що продукція продовжує відповідати заданим вимогам, підтвердженням при сертифікації.

Заявник – виробник, продавець, виконавець, які звернулися із заявкою на проведення робіт з підтвердження відповідності.

Експерт з сертифікації – особа, яка атестована на право проведення одного або кількох видів робіт у галузі сертифікації.

Схема сертифікації – форма сертифікації, визначає сукупність дій, результати яких розглядаються як доказ відповідності продукції встановленим вимогам.

Ідентифікація продукції – процедура, за допомогою якої встановлюється тотожність представленої на сертифікацію продукції її найменуванню та іншим характерним ознакам, що дозволяє однозначно співвіднести сертифіковану продукцію з виданими на неї сертифікатом відповідності.

Загальна схема, правила та порядок проведення сертифікації

Орган з сертифікації продукції має право проводити випробування сертифікованої продукції з метою технічного нагляду у випробувальній лабораторії, а також застосовувати й інші правила щодо вибору схеми (модуля) сертифікації, залежно від специфіки продукції та особливостей її виробництва.

Одиницею продукції вважається один штучний виріб;

партія продукції, що супроводжується одним сертифікатом відповідності або одним супроводжувальним документом, в якому є посилання на сертифікат відповідності;

партія продукції, що виготовлена з однієї й тієї ж партії вихідної сировини, матеріалів тощо.

Сертифікація передбачає такі основні етапи:

- атестація виробництва продукції;
- сертифікація системи якості виробництва продукції;
- випробування продукції з метою сертифікації;
- технічний нагляд за виробництвом продукції.

Сертифікація регламентується ДСТУ 3413 і проводиться за однією із шести схем (модулів), які наведені в табл. 3.1.1.

Таблиця 3.1.1 Схеми (модулі) сертифікації продукції в системі УкрСЕПРО

Серійність продукції, що сертифікується	Обов'язковість проведення робіт щодо продукції , яка сертифікується з				Документи, що видаються органом з сертифікації продукції
	атестації її виробництва	сертифікації системи якості і її виробництві	її випробувань з метою сертифікації	технічного нагляду за її виробництвом	
Одиничний виріб	Не проводиться	Не проводиться	Проводиться по кожному виробу	Не проводиться	Сертифікат відповідності на кожний виріб
Партія продукції (виробів)	Проводиться, якщо вирішено органом з сертифікації та заявником		Проводиться на зразках, що відібрані в порядку і в кількості, які встановлені органом з сертифікації	Проводиться тільки при наявності угоди між замовником та органом з сертифікації щодо атестації виробництва	Сертифікат відповідності на партію продукції (виробів) з наведенням розміру сертифікованої партії
Продукція, випускається серійно	Проводиться	Не проводиться	Проводяться первісні випробування на зразках, що відібрані в порядку та кількості, встановлених органом з сертифікації	Проводиться в порядку, що визначений органом з сертифікації	Сертифікат з терміном дії, що встановлюється ліцензійною угодою з урахуванням терміну дії атестату виробництва
Продукція, що виробляється серійно	Проводиться	Проводиться органом з сертифікації системи якості	Проводяться сервісні випробування на зразках, ще відібрані в порядку та кількості, встановлених органом сертифікації	Проводиться в порядку, що визначений органом з сертифікації	Сертифікат з терміном дії, що встановлюється ліцензійною угодою з урахуванням терміну дії сертифікату на систему якості та атестату виробництва
Продукція, що випускається серійно і кожна одиниця якої підлягає контролю за технологічним процесом на відповідність усім вимогам	Не проводиться. Проводиться оцінка виробництва в складі робіт з сертифікації, системи якості	Проводиться органом з сертифікації, системи якості	Не проводиться	Проводиться в порядку, що визначений органом з сертифікації	Сертифікат з терміном дії, що встановлюється ліцензійною угодою з урахуванням терміну дії сертифікату на систему якості

Правила сертифікації продукції.

При виборі схеми сертифікації рекомендується керуватися такими правилами:

- сертифікат на одиничний виріб видається на підставі позитивних результатів випробувань цього виробу, що проведені у випробувальній лабораторії;
- розмір партії (штук, кг, м, кв. м., тощо) наводиться заявником у заявці на сертифікацію;
- коли заявка подається на партію продукції (виробів), що планується до виготовлення, орган з сертифікації разом з заявником вирішують питання про економічну доцільність атестації виробництва цієї продукції;
- ліцензія на право застосування сертифіката відповідності щодо продукції (виробів), яка виготовляється виробником серійно протягом встановленого ліцензією строку, надається органом з сертифікації на підставі позитивних результатів первісних випробувань в акредитованій лабораторії зразків продукції, що відбираються з виробництва або з торгівлі у кількості, в стоки і порядку, які встановлені органом;

Порядок проведення робіт з сертифікації продукції регламентується нормативним документом *ДСТУ 3413* і в загальному випадку містить:

- подання та розгляд заявки на сертифікацію продукції;
- прийняття рішення за заявкою з зазначенням схеми (модуля) сертифікації;
- атестацію виробництва продукції, що сертифікується, або сертифікацію системи якості, якщо це передбачено схемою сертифікації;
- відбирання, ідентифікацію зразків продукції та їх випробування;
- аналіз одержаних результатів та прийняття рішення про можливість видачі сертифікату відповідності та надання ліцензій;
- видачу сертифікату відповідності, надання ліцензій та занесення сертифікованої продукції до Реєстру Системи;
- визнання сертифікату відповідності, що виданий закордонним або міжнародним органом;
- технічний нагляд за сертифікованою продукцією під час її виробництва;

- інформацію про результати робіт з сертифікації.

Подання та розгляд заявки. Для проведення сертифікації продукції заявник (включно іноземний) подає до акредитованого органу з сертифікації продукції заявку відповідної форми, яка повинна бути розглянута, і не пізніше одного місяця після її подання заявник повинен одержати рішення, яке містить основні умови сертифікації. Копії рішення направляються:

- до органу з сертифікації систем якості (в разі необхідності);
- до випробувальної лабораторії, що буде проводити випробування;
- до територіального центру Держстандарту за місцем розташування заявника.

Якщо є декілька акредитованих органів з сертифікації конкретного виду продукції, що діють в різних регіонах, заявник має право подати заявку до будь-якого з них.

Сертифікація системи якості проводиться з метою забезпечення певності органу з сертифікації продукції в тому, що продукція, яка випускається підприємством, відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів, всі технічні, адміністративні і людські чинники, що впливають на якість продукції, знаходяться під контролем, продукція незадовільної якості своєчасно виявляється, а підприємство вживає заходів по запобіганню виготовлення такої продукції на постійній основі.

Сертифікація системи якості проводиться у відповідності з ДСТУ 3419-96, КНД 50-033-94 органами, що акредитовані в Системі на право проведення цих робіт, та виконується за ініціативою заявника або за рішенням органу з сертифікації продукції. Результати сертифікації системи якості оформляються сертифікатом на систему якості, який направляється заявнику та в копії - органу з сертифікації продукції.

Проведення випробувань з метою сертифікації. Здійснює випробувальна лабораторія. Заявник надає зразки (проби) продукції для випробувань та технічну документацію на них. Кількість зразків для випробувань та правила їх відбирання встановлюються органом з сертифікації. Продукція, що імпортується, теж

проходить випробування, якщо не існує угоди щодо взаємного визнання результатів випробувань.

При позитивних результатах протоколи випробувань передаються органу з сертифікації продукції і в копії – заявнику.

В разі отримання негативних результатів хоча б по одному з показників, випробування з метою сертифікації припиняються, інформація про негативні результати подається заявнику та органу з сертифікації продукції, який скасовує заявку. Повторні випробування можуть бути проведенні тільки після подання нової заявки та надання органу з сертифікації продукції переконливих доказів проведення підприємствами корегуючих заходів щодо усунення причин, що викликали невідповідність.

Зразки продукції, що пройшли випробування з метою сертифікації, в тому числі руйнівні, залишаються власністю заявника.

Видача сертифіката відповідності. При наявності протоколів з позитивними результатами випробувань, сертифіката на системи якості або атестату виробництва, залежно від прийнятої схеми (модуля) сертифікації, орган з сертифікації продукції оформляє сертифікат відповідності, реєструє його в Реєстрі Системи та видає заявнику, який після цього має право маркувати продукцію, тару, упаковку, супровідну документацію та рекламні матеріали знаком відповідності.

Згідно ДСТУ 2296-93 встановлено такі зображення знака відповідності:

- для продукції, яка відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів та вимогам, що передбачені чинними законодавчими актами України, за якими встановлено обов'язкову сертифікацію - рис. 3.1;
- для продукції, яка відповідає усім вимогам нормативних документів, що поширюються на дану продукцію - рис. 3.2.

Рис. 3.1

Рис. 3.2

Знак відповідності, зображений на рис. 3.1, застосовується також для позначення продукції, яка не підлягає обов'язковій сертифікації, проте сертифікована з ініціативи виробника (виконавця), продавця (постачальника) чи споживача продукції (добровільна сертифікація).

Строк дії сертифіката на продукцію, яка випускається підприємством серійно протягом строку, що встановлений ліцензійною угодою, визначає орган з сертифікації з урахуванням строку дії нормативних документів на продукцію, строку, на який сертифікована система якості або атестоване виробництво. Строк, що встановлений в ліцензії, не продовжується. Порядок надання нової ліцензії замість тієї, що втратила силу, визначає орган з сертифікації продукції в кожному конкретному випадку.

В разі внесення змін до конструкції (складу) продукції або технології її виготовлення, що можуть вплинути на показники, які підтверджені під час сертифікації, заявник зобов'язаний попередньо сповістити про це орган, який надав ліцензію. Орган з сертифікації продукції приймає рішення про необхідність проведення нових випробувань або оцінки стану виробництва продукції.

У випадку, якщо норми, встановлені стандартом на показник, підтверджений під час сертифікації, змінені на більш жорсткі, то питання про припинення дії кожної наданої ліцензії вирішує орган з сертифікації продукції за погодженням з Держстандартом України.

Визнання сертифіката відповідності, виданого закордонним або міжнародним органом на продукцію, що виготовлена в Україні, чи ту, що імпортується в Україну, приймає орган з сертифікації продукції, керуючись діючими нормативними документами.

Технічний нагляд за стабільністю показників сертифікованої продукції при її виробництві здійснює орган, який надав сертифікат, або за його пропозицією органи з сертифікації систем якості чи територіальні центри Держстандарту. До участі в проведенні технічного нагляду можуть залучатися фахівці Держнаглядохоронпраці, Держсаннагляду тощо.

Обсяг, порядок та періодичність нагляду встановлюється органом з сертифікації продукції під час проведення сертифікації.

За результатами нагляду орган з сертифікації продукції може зупинити або скасувати дію ліцензії чи сертифіката у випадках:

- порушення вимог, що ставляться до продукції при обов'язковій сертифікації;
- порушення вимог з технології виготовлення, правил приймання, методів контролю та випробувань, позначення продукції, що узгоджені з органом сертифікації під час проведення сертифікації продукції;
- зміни нормативних документів на продукцію або на методи її випробувань без попереднього погодження з органом сертифікації продукції;
- зміни конструкції (складу) комплектності або технології виготовлення продукції без попереднього погодження з органом сертифікації продукції.

Рішення про зупинку дії ліцензії або сертифіката відповідності приймається у випадку, якщо вжиттям корегуючих заходів, погоджених з органом з сертифікації продукції, підприємство може усунути виявлені невідповідності, та без проведення повторних випробувань акредитованою випробувальною лабораторією підтвердити відповідність продукції вимогам нормативних документів. В противному разі ліцензія або сертифікат скасовуються.

Інформація про зупинку дії або скасування сертифіката відповідності доводиться органом з сертифікації до відома заявника та національного органу з сертифікації. Дія сертифіката відповідності припиняється з моменту виключення його з Реєстру Системи.

Дати відповіді на запитання:

1. Система сертифікації третьою стороною передбачає?
2. Які існують види сертифікації.
3. Що визначає термін «Підтвердження відповідності»?
4. Що таке знак відповідності?
5. Які основні етапи передбачає сертифікація?
6. Сертифікація продукції сільськогосподарського виробництва є вигідною для виробника, оскільки?
7. Хто зацікавлений в обов'язковій сертифікації?
8. Як називається система, яка виробила власні правила процедури і управління для приведення сертифікації відповідності?
9. функції виконують органи сертифікації?
10. Які основні етапи передбачає сертифікація?